

Формувальне оцінювання: інформація і для учня, і для вчителя

Для чого потрібне формувальне оцінювання?

Педагоги звикли, що оцінюють знання та вміння учнів. У такий спосіб ніби зайвий раз підкреслюють, що дитина — об'єкт навчання. Сучасні перетворення в освіті спрямовані, передусім, на те, щоб зробити дитину суб'єктом навчання та допомоги їй зрозуміти, що знання не надаються, а здобуваються. А для цього дитина має бачити, що вони, тобто знання, потрібні тут і зараз. В неї має виникнути щире бажання досліджувати світ навколо, поглиблювати й розширювати свої знання.

Нині акценти роблять на навчанні в діяльності, практичності здобутих знань і компетентнісному підході до навчання. Педагоги дедалі більше переконуються у важливості інших чинників, які впливають на успішність навчання молодших школярів. Це особистість учителя, контакт між учнями та педагогом, вміння налагодити зв'язок з батьками та знайти цікавинку для кожного учня, гарно оформлений клас, картинки у підручниках, вчасно зроблена весела руханка, обгортка зошита, а іноді навіть вираз обличчя. Звісно, на все це звертали увагу завжди, та не завжди приділяли належну увагу, прагнули змінити.

Перед учителем постало завдання не просто якісної перевірки набутих знань і вмінь, а й коригування траєкторії навчання, внесення певних змін в організацію уроків, оформлення класу тощо. Але традиційними способами все це оцінити неможливо.

Світ нині змінюється так швидко, що навіть найкращий учитель не може спрогнозувати, які саме знання і вміння стануть у пригоді його учням у дорослому житті. Тому діти мають вміти навчатися самостійно, розуміти, що підручник — це одне з джерел інформації, він дає орієнтир, але не є істиною в останній інстанції.

Тому ми маємо перевіряти не лише знання учнів, а й вміння їх використовувати, вміння і прагнення співпрацювати, бажання навчатися, зацікавленість тощо. А ще вчитель має оцінювати й свою роботу, коригувати траєкторію навчання, вміти гнучко реагувати на різні ситуації, по-різному організовувати уроки, вибудувати індивідуальну освітню траєкторію кожного учня тощо.

Традиційне VS формувальне оцінювання

У педагогіці існує поняття формувального та підсумкового оцінювання, причому формувальне оцінювання дає змогу оцінити й скоригувати процес навчання, а підсумкове (традиційне оцінювання) показує результат навчання.

Формувальне оцінювання здійснюється у процесі навчання і необхідне для того, щоб з'ясувати, чи успішно учні діють під час навчання, а також дає змогу визначити, як необхідно будувати навчання в подальшому.

Формувальне і підсумкове оцінювання підпорядковані різним цілям:

- формувальне оцінювання має сприяти підвищенню рівня якості освіти;
- підсумкове оцінювання має на меті оцінити якість проміжного результату.

Тож формувальне оцінювання ґрунтується не на кількісних (скільки помилок), а на якісних показниках. Наприклад: як працювали учні, чи співпрацювали з іншими, чи докладали зусилля, чи ставилися до навчання з цікавістю. Це можливо оцінити лише через спостереження за роботою учнів, а не перевіркою результатів навчання.

Формувальне оцінювання має показати учням, наскільки зросли їхні знання та вміння, як захопливо пізнавати нове, як знання та вміння можуть знадобитися в житті.

Тож формувальне оцінювання потрібне не лише педагогам, а й учням. І завдання педагога — показати кожній дитині її власні успіхи, дати відчуття, як вона вже багато вміє і знає, яка вона самостійна, смілива, розважлива, сильна, який гарний друг... І для кожного учня дуже важливо бачити, що педагог прислухається до його бажань, тобто реально коригує процес навчання під своїх учнів.

Що допомагає оцінити формувальне оцінювання?

Детальніше розглянемо основні особливості формувального оцінювання.

Формувальне оцінювання виявляє **рівень зацікавленості дітей** навчальною та пізнавальною діяльністю, допомагає визначити, до якої міри учні мотивовані, зацікавлені окремими формами роботи.

Формувальне оцінювання допомагає також визначити **здатність учнів використовувати на практиці здобуті знання та вміння**, рівень розуміння змісту понять і залучення їх до активного словника дітей.

Формувальне оцінювання може допомогти оцінити взаємодію педагога, учнів і батьків.

Такі знання допомагають учителю вчасно коригувати свою діяльність так, щоб кожному учню було комфортно й цікаво, а також бачити те, над чим іще треба попрацювати.

Звісно, гарний вдумливий вчитель такі висновки може зробити, спостерігаючи за роботою учнів. І жодні контрольні чи інші додаткові форми роботи не потрібні. Ми маємо пам'ятати, що кожний контроль знань порушує емоційну рівновагу дитини і є для неї стресом: учень може розгубитися, випадково помилитися, неуважно поставитися до відповідей, отримати надто легке для себе завдання чи навпаки тощо.

Але час від часу варто здійснювати опитування учнів, щоб дізнатися думку кожного, побачити, чи можуть діти працювати самостійно, чи не губляться в незвичних умовах.

Які запитання пропонують учням в опитувальнику

Пропонуємо як підсумок вивчення кожної теми підручника “Я досліджую світ” (автори О. Волощенко, О. Козак, Г. Остапенко) провести опитування учнів, використовуючи Google Forms. Така діяльність допоможе вчителю підтвердити висновки, зроблені впродовж опрацювання теми, а учням — самостійно оцінити свою роботу.

Водночас формувальне оцінювання і навчає, як не парадоксально це звучить. Адже, відповідаючи на запитання опитувальника, учні вчаться виділяти головне і за потреби нехтувати другорядним. Спонукайте дітей не ставити “галочки” у багатьох пунктах, а вибирати не більше 3–4 та орієнтуватися на свою думку, а не на враження приятелів.

Формувальне оцінювання — це не завуальована контрольна робота з цікавими завданнями, пов'язаними однієї темою чи історією. В опитувальнику дітям пропонується відповісти на нестандартні запитання, більшість яких має кілька варіантів відповідей, спонукає до розмірковування, навчає використовувати знання в незвичних умовах. Нестандартність запитань допомагає уникнути списування, а правильно озвучена педагогом

мета опитування й відсутність оцінок спонукає самотійно розмірковувати і з задоволенням відповідати на запитання.

В опитувальниках з формувального оцінювання можуть траплятися відкриті запитання. У такому разі вчитель може оцінити, як глибоко дитина засвоїла навчальний матеріал та як близько підійшла до розв'язання. Такі запитання можуть стати основою освітнього проекту, іншої захопливої дослідницької діяльності.

Частина запитань опитувальника дає вчителю змогу зрозуміти, як відбувається розвиток комунікаційних умінь його учнів, чи подобається їм працювати в команді, наскільки успішно вони навчаються домовлятися. Також є запитання, які допомагають з'ясувати, наскільки учнів захоплює матеріал підручника, чи цікаво їм більше дізнаватися з інших джерел, про що вони розповідають батькам тощо.

У кожному опитувальнику пропонуємо учням висловити свої побажання: коли діти побачать, що педагогу цікава їхня думка, а вчитель справді враховує їхні побажання, результативність навчання неодмінно підвищиться.

Відповідаючи на запитання, дитина може озирнутися назад, спокійно помірковувати, побачити свої здобутки та як те, чого вона навчилася, може стати потрібним у повсякденному житті. Запитання, які перевіряють засвоєння учнями навчального матеріалу, заховані й не викликають зайвого напруження дитини. Зазвичай, такі запитання пов'язані з повсякденним життям або цікавинками довкілля.

Звісно, сказане вище не означає, що запитання легкі: адже не завжди цікаво, коли легко, смак перемоги можна відчутти лише долаючи труднощі, але діти мають бачити, що це їм до снаги.

Педагог не має обмежувати використання різноманітних джерел інформації (довідників, енциклопедій, сайтів тощо) під час відповідей на запитання опитувальника: у такий спосіб знімається страх дати неправильну відповідь, діти вчать знаходити необхідну інформацію в різних джерелах, ми спонукаємо дітей до пізнавальної діяльності (адже деякі запитання можуть стати темою освітнього проекту).

Не варто думати, що це зведе нанівець можливість перевірити, наскільки ґрунтовно учні засвоїли навчальний матеріал, адже в опитувальнику містяться запитання не суто на знання навчального матеріалу, а й на вміння використовувати здобуті знання. Тому й готову відповідь у жодних джерелах учні не знайдуть.

Під час формувального опитування ми передбачили також запитання, які допомагають оцінити, наскільки учень був чесним і сумлінним.

Важливо спонукати дітей до обговорення деяких запитань з опитувальника, але робити це педагог має тільки за бажанням учнів, обравши доречні форму й час.

Чому саме е-опитувальник?

Ми обрали варіант електронного опитувальника, створеного за допомогою Google Forms, тому що:

- такий формат опитувальника допомагає за бажанням учня зберегти анонімність, а це безпосередньо впливає на якість відповідей;

- відповідаючи на запитання, учні також вчаться використовувати стандартні додатки Google та опановують стандартні способи введення інформації в електронному середовищі;
- учні можуть відповідати у зручний час, використовуючи зручний гаджет;
- така форма опитування для другокласників цікавіша за аналогічну паперову версію;
- педагог може швидко отримати зворотній зв'язок у зручному для аналізу вигляді;
- у додатку Google Forms є можливість проаналізувати відповіді всього класу, а також кожної дитини окремо.

Коли формувальне оцінювання стане справжнім ресурсом для розвитку дітей

Мета формувального оцінювання — наблизити навчання до інтересів дітей. Кожний учитель має орієнтуватися на те, як сприймають інформацію саме його учні, що їм цікаво, чим вони захоплюються, що їм вдається краще, а що гірше тощо.

Щоб таке оцінювання стало справді ефективним, треба змінити ставлення педагогів і батьків. Під час навчання ніколи все не виходить з першого разу, учні припускаються помилок, і це природно. Тому педагог має звертати увагу на характер помилок своїх учнів, але не карати за них, а навчати виправляти, перевіряти правильність розв'язування завдань, коли це можливо, запитувати, радитися тощо.

Звісно, варто відвести певний час на те, щоб перевірити, чи можуть учні самостійно розв'язувати завдання, брати на себе відповідальність за прийняте рішення, знаходити й виправляти помилки. Але отриманий у такий спосіб зворотній зв'язок треба використовувати для перенесення акценту в навчальній діяльності, щоб уникати схожих помилок надалі.

Педагог не перевіряє, а радиться з учнями, за потреби змінює траєкторію навчання, ставить відповідні цілі та завдання.

Учитель має розуміти, що в молодших школярів часто яскраво помітна нерівномірність розвитку. У дітей різні здібності, і на це також необхідно звертати увагу. Тож треба дбати про гарну основу знань (це не мінімум, а наявність необхідних знань і вмінь для задоволення повсякденних потреб і вміння поглиблювати й розширювати свої знання). А далі кожна дитина обере свій напрям: глибше вивчатиме те, до чого має хист.

Завдання педагога — підтримувати навчальний поступ учнів, формувати впевненість дітей у власних силах, вчасно виявляти проблеми й запобігати їх нашаровуванню, підтримувати бажання навчатися й прагнути досягти максимально можливих результатів.

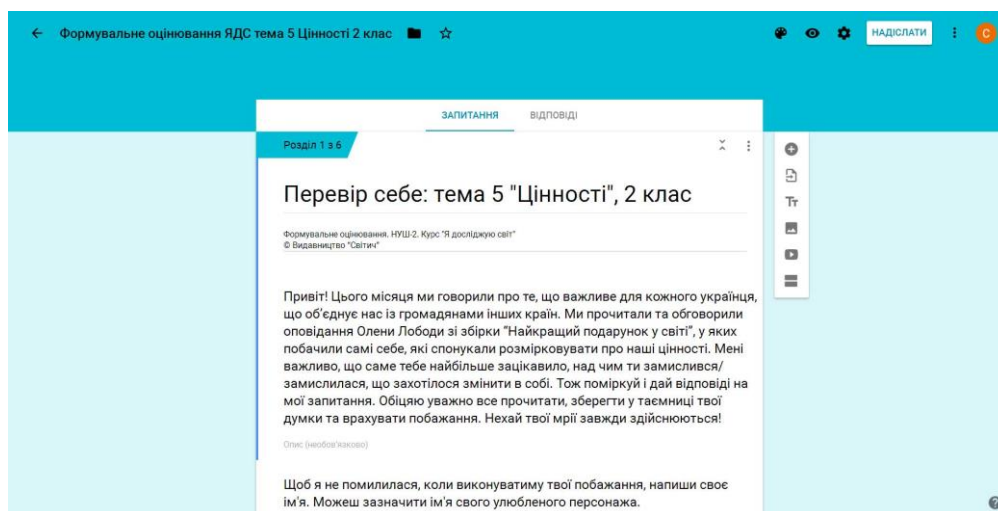
Поради щодо використання е-опитувальника

Що треба зробити, щоб **отримати Google Forms для роботи з дітьми**:

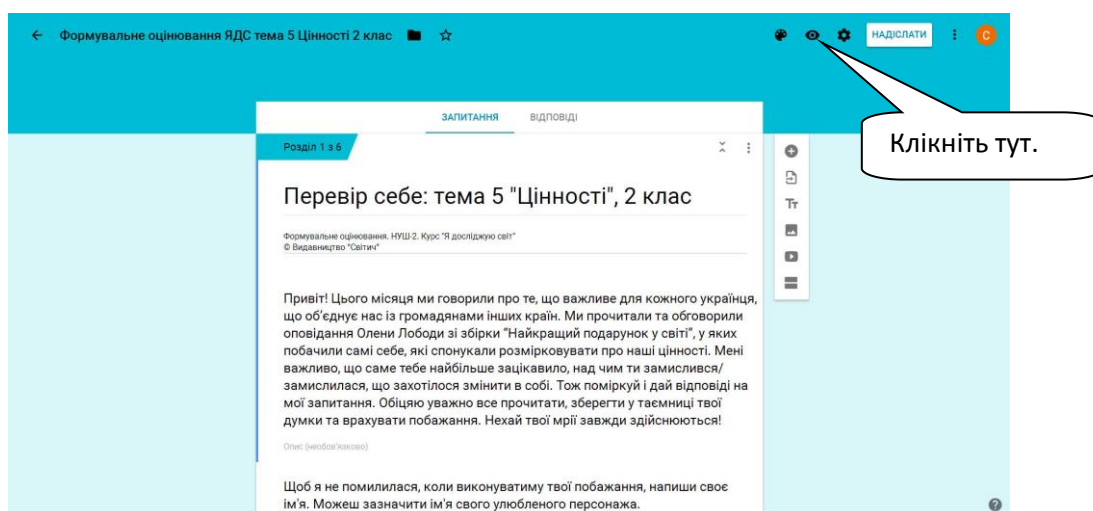
- мати власну поштову скриньку на сайті Google;
- перейти на Google форму за посиланням — <https://docs.google.com/forms/d/1sq5CuC3tUDdkFZo3fH4xnDqVBx2P6iTmGz3CLsa1XCs/copy>;
- Натиснути кнопку “Зробити копію”.

Використання Google Forms:

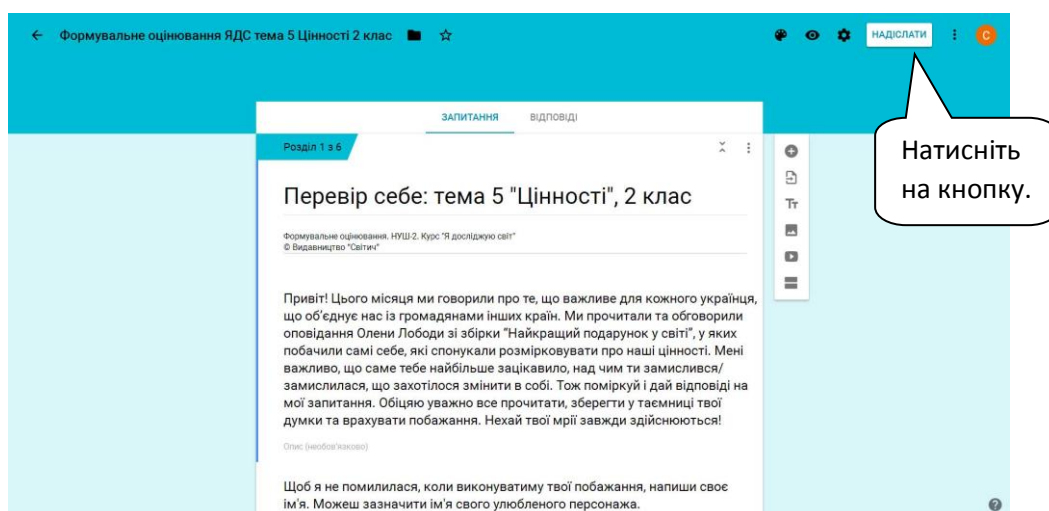
- Увійти на власний диск Google.
- Відкрити необхідну Google Форму.

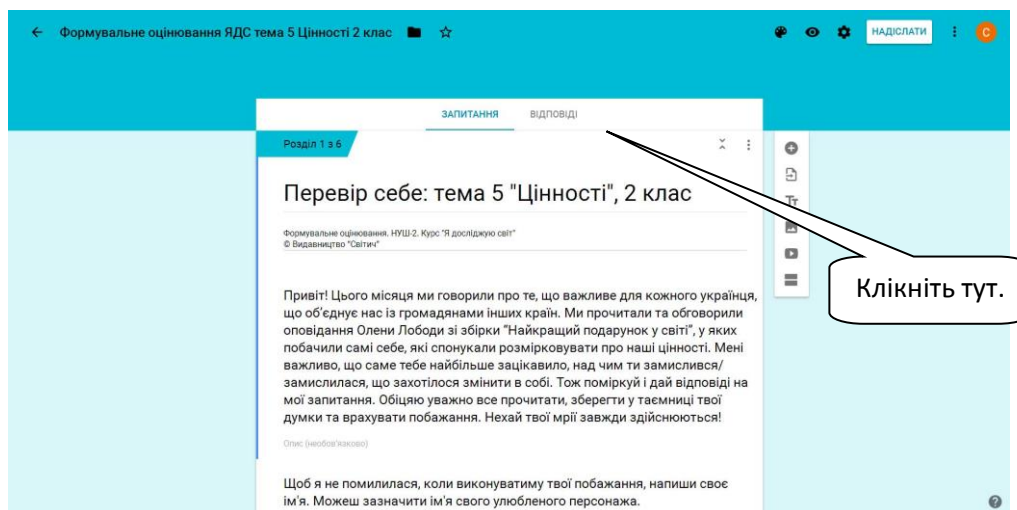
- Подивитися на опитувальник очима користувачів.

- Запросити відповісти на запитання опитувальника — дати посилання або надіслати батькам учнів.

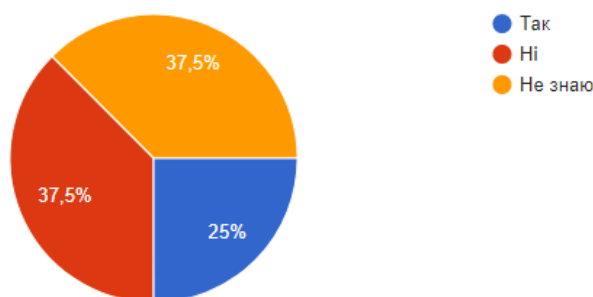

- Переглянути отримані відповіді — усі відповіді (аналітика по класу), окремі респонденти (відповіді кожної дитини).

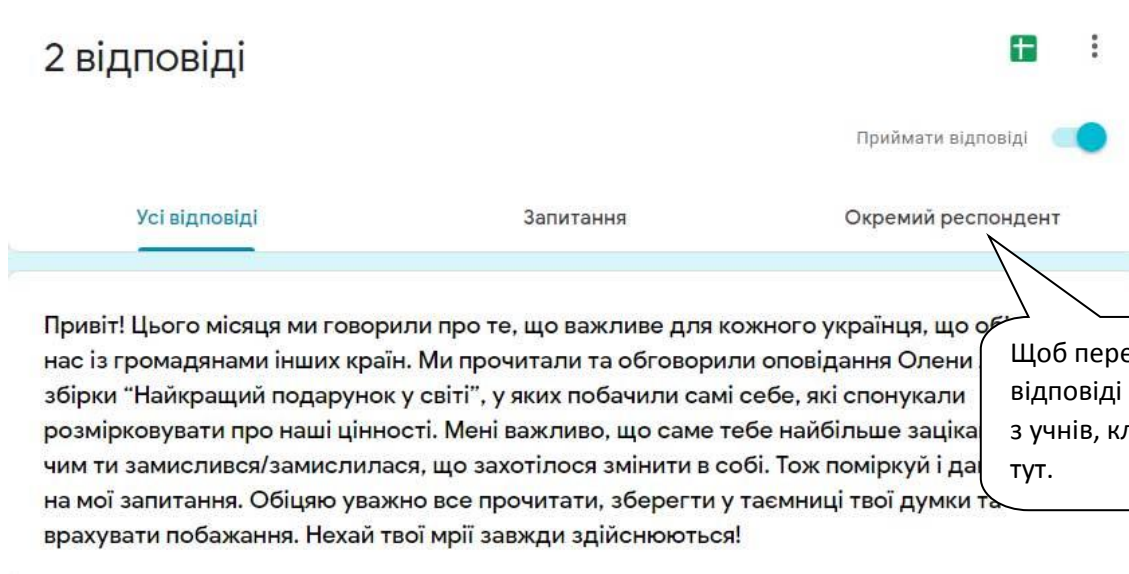

Ви побачите відповіді класу у вигляді діаграм.

8 відповідей

2 відповіді

- Роздрукувати опитувальник.

